

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Seraphici profundissimiq[ue] doctoris ordinis fratru[m]
mino[rum] diui Bonaue[n]ture cardinalis [et] sancto[rum]
cathalogo ascripti op[us] no[n] minus subtilissimu[m]
q[uam] speculatiuu[m] sup[er] ...**

Johannes Bonaventura <Kardinal, Heiliger>

[Nuremberga], 1515

Celebratissimi patris domini Bonaventure [...] prologus in primum librum
sententiarum

[urn:nbn:de:bsz:31-332932](#)

Libri

Primi

Celebrissimi patris domini Bonaventure ordinis minorum artis divinae summi discipulis, apostolice sedis, episcopi Cardinalis prologus in primum librum sententiarum.

Rofunda fluui

orum scrutatus est et abscondita pudicit in luce m. Verbum istud sumptus ex Job. xxvii. diligentius consideratur aperit nobis viam ad peccognoscendum quadrupliciter genus cause i libro sententiarum. scilicet materialis, formalis, efficiens, et finalis. Causa namque materialis innuitur in nomine fluminorum. Causa formalis in pscrutatione profundo. Causa finalis in revelatione absconditorum. Causa vero efficiens intellegitur in supposito duorum verborum. scilicet scrutatus est et pduxit i lucem. Innuitur enim causa materialis nois fluminorum pluraliter non singulariter. ut non solum tangatur libri totius materialiter subiectus in generali sed etiam particularium librorum in speciali. Propter quod notandum quod iuxta quadruplices proprietatem flumin materialis, quadrupliciter est fluminus spiritualis, de quo finis quadruplicem differentiam sunt quattuor: lib. sententiarum. Considero namque fluminus materialem quo ad durationem et inuenientem perennitatem. Nam sicut dicit Iliodus. Fluminus est perennis fluvius. Considero quartum ad extensionem, et inuenientem spacioitatem. In hoc enim distinguuntur fluminis a riuolo. Considero quatuor ad motum, inuenientem circulationem. Sic ut enim dicit Eccl. i. Ad locum unde exiunt flumina reuertuntur; et. Considero effectum, et inuenientem emundationem. Nam fluminus propter aquam abundantiam mundat terras per quas currit, ita quod non inquinatur. Et quoniam oes transferentes fini aliquam similitudinem transferunt, ex hac quadruplici conditione, metababora quadrupliciter in spiritualibus fluminis inueniuntur. sicut colligere possumus ex scripturis. C primo propter perennitatem dicit fluminus personarum emanatio, quoniam illa emanatio sola est sine principio, sine fine. De hoc flumino Dñi. vij Antiquus sedit et fluminus igneus rapidusq; egrediebatur a facie eius. Antiquus iste dicit, est pater eternus, cuius antiquitas est eternitas. Iste antiquus sedit, quod non solum est in eo eternitas, sed etiam immutabilitas. Hac facie illius antiquus egrediebatur fluminus igneus rapidusq;. id est de sublimitate divinitatis eius procedebat plenitudo amoris, et plenitudo virtutis. Plenitudo ueritatis in filium, ideo fluminus erat rapidus. Plenitudo amoris in spiritu sanctu, id fluminus erat igneus. C Secundo propter spacioitatem de fluminis rerum mundanarum, pductio, ob quam causam non tamen fluminus sed mare a propheteta dicitur, i. ps. Iste modus vocari magnus et spacioius est. De hoc flumino Ezech. xxxviii. Ecce ego ad te pbarao rex egypti draco magne quod cubas in medio fluminis, quidiscis meus est fluminus et ego feci memetipm, ponam frenum in maxillis tuis et c. Draco iste magnus quem dñs alloquitur et cui coniunctur in figura et persona pbarononis diabolus est quod est rex egypti qui interpretatur tenebris quoniam regnat in eis quos excecauit tenebris erroris, utputa sunt britici. Ad quem etiam dicit Deus est fluminus, et ego feci memetipm, quasi ipse fecerit mundum istum, et ipsi se non beat aliud principium. Hunc errorum ipse dicit et suggestit ipsi manib; quod tota macchina visibilius a deo malo esse conditam assertur et contedetur. Huius draconis maxillas dñs ifrenabit, quoniam ablati pte suggesti falsa ostenderet se esse buius fluminus aditorem vni in eadem autoritate sequitur. Sciet oes bitatores egypti quoniam es go dñs. C Tertio propter circulationem de fluminis filii dei carnatio. Quoniam sicut in circulo vtrumque coniungitur principio, sic in incarnatione supremum pungitur homo, et primu postremo, ut filius dei eternus boi pedito die sexta. De b flumino Eccl. xxviii. Ego quod si fluminus doceo, et sicut aqueductus exiuntem de paradiso. Doceo interpratum gnatonis medicamentum, et est ibi figuratio paradiso. sermo, ut coquatur gnatoniis medicamentum, et est generatio medicamentum. Incarnatio ei filii dei nihil aliud fuit quod gnatatio medicamentum, vere enim laguiores nostros ipse tulit, confirmitates nostras ipse portauit. Recte igit filius incarnationis fluminus doceo dicis. Et ipse vere de se dicit. Ego quoniam fluminus doceo, et sicut aqueductus exiuntem de paradiso. Natura aque huius est quantum ascendit, quantum descendit, talis fuit exitus incarnationis, finis quod de in p. Assimimo celo egressio eius et occursus eius usque ad summum eius. Et Jo

ban. xvij. Exiuntem a patre et venis in mundum. Iterum reliquo mundum et vado ad patrem et ita fecit circuitum. De b est flumino quod ad eges sus eius ex me potest exponi illud quod de Wester, et i sonio mardo checi parum riuuli crevit in flumino, et lucem soleq; conuersus est. Quis obsecro e parum riuuli iste, nesciunt illima virgo bec crevit in flumino cum generauit christum, qui non solus fluminus per abundantiam gemitus: sed etiam lux sapientie et sol iusticie de fini quod Job. i. de ipso dicit. Erat lux vera et c. C Quarto propter emundationem de fluminis sacramentorum dispensatio, que sine finis pollutiō mundat nos a colles quatiōib; peccatorum. De hoc flumino Apoc. xxij. Ostendit mibi flumen aque viue splendidū tanquam crystallū procedente de sede dei et a gemitus. Sacramētorum dispensatio de fluminis purificat nos a peccatorum claritate et nitore que relinquit in aliabus quod in b flumine de purant. Dicit enim fluminus aque viue propter efficaciam gratiae que viue faciat alia. Hic etiam procedit de sede dei et agniti. Nam sacramentalis gratia procedit a deo tanquam ab auctoritate et efficacitate, a christo tanquam a mediaatore et a promeritate, propter quod dicuntur omnes sacrae efficaciam beneficium a passione christi. videntur Aug. De latere christi dormientis flumine sacra. dum inde fluit sanguis et aqua. De ob. iste fluminis simul et per ordinem babef. Gen. ii. ubi dicit quod fluminus egrediebatur de loco voluptatis qui inde dividit in quattuor capita. Nomine primi pbyson. Nomine secundi byson. Nomine tertii tigris. Et nomine quarti cœrantes. Fluminis iste egrediens de paradiſo est totius libri buitus materia. Quattuor fluminis ex isto procedentes sunt speciales materie quatuor librorum, sicut facile potest aptare, qui predictorum nominis interpretationes vult diligenter exponere. pbyson enim interpretatur oris mutatione, et in hoc significat, personarum emanatio. Sicut enim ex ore materiali procedit verbum et spiritus, ita ex ore prius filius et spiritus sanctus Eccl. xxviii. Ego ex ore altissimi prodidi per me genita ante omnem creaturam. Hoc dicit ipse filius qui est verbum et sapientia patris. Et in p. Verbo domini celi firmati sunt et spiritus eius et c. Byson interpretatur arena, et in hoc significatur res rum mundana productio. Sicut enigmatica creaturae consideratur maris propter spacioitatem, ita arenae propter innumeritatem Eccl. i. Arena maris et pluviae guttas, et dies seculi quod dinumeravit. Lignis interpretatur sagitta, et in hoc significatur res aduersarios, sic crux de cruce saliens confregit aduersarios. Hec est illa sagitta de qua dicitur iij. Reg. xij. Sagitta salutis domini et sagitta salutis contra syriam. Euphrates interpretatur frugifer, in quo significatur sacramentorum dispensatio quod non tam anima purgata a culpa, sed etiam fecundat in gratia. Quid si ergo est Apoca. vi. ubi dicit quod iuxta fluminis crystallinum erat lignum affrerens fructum cuius folia erant in medicina. C Lumen igitur quattuor sunt fluminis, quattuor sunt fluminorum profundula predictis fluminis corespondentia. C Profundum eterne emanationis est sublimitas esse diuinum, de quo potest intelligi illud. Eccl. viij. Alta profunditas, quis inueniet eam? Vere profunditas alta, et altitudo profunda ita ut exclamat apostolus Rom. xi. et dicat. Altitudo diuinorum sapientie et scientie dei, quod incomprehensibilitate summa iudicia eius. Vere iudicia incomprehensibilitate, quod profunda. Iudicia enim dei abyssus multa. Et Ecclastici. i. Profundum abyssum quis dimensio est? Hec profunditas innuitur Job. xi. Postquam vestigia dei comprehendentes, et usque ad pfectum omnipotentem reperies. Es celum: celo est: et quod facies: profundior inferno, et unde cognoscet quasi deus, ex te non potes. id consultit apostolus Ephesios. iiiij. In charitate radicari et fundari, ut possitis comprehendere te. Et hoc profundum pscrutat magis in pmo li. Subtilitas enim diuinis esse constituta in duobus scilicet in nobilissimum emanationibus que sunt gemitus et pcessio. In nobilissimum conditionibus que sunt summa sapientia, omnipotencia et pfecta voluntas de quibus est primus liber. Nam in pma parte agit de sacratissima unitate et trinitate. In secunda vero quod incipit dist. xxv. Lucus supra, disserit et c. speciali tractatu agit de superadicta eius triplici conditione sine proprietate. C Profundus creationis emanationes est creati. Creatura enim quod omagis euanescit tantum agit in profundum tendit, sine euaneſcat per culpam sine per penam. C Propter hoc per proprietam in p. in persona hominis qui euaniuit per culpam. Infixus sum in illo profundum et non est substantia. Et rursus orans ppetra ne euaneſcat per peccatum dicit. Non me demergat tempestas aque, neque absorbeat me profundum et c. Hoc profundum scrutatur magister in ij libro. a. iiiij.

11. Socie

*Notitia fluminis
parvissimi*

Prologus.

Nāvanitas esse creati in duobus cōsistit, videlicet i mutatione de non esse in esse, et rursum i reuersione in nō esse. Et q̄uis nul la creature oīno cedat in non ens per naturā veritatem sicut dicit Aug. I peccator tēdit ad non esse per culpā et de his duobus est totus secundus. Nam in prima pte agit de rerū egressu. In secunda vero parte que scipit distinc. xxi. Videos igis diabolū tc. agit de lapsi. vt de temptatione diaboli. de pētō originali. et acutali usq; ad finem. ¶ Profundū incarnationis est meritū bñi litatis christi. quod tantum fuit ut vere possit dici profundus q̄si non habens terminum nec fundum. De quo potest intelligi illud Ione q̄. Proiecisti me in profundū in corde maris. et flumē circū cūdedit me. Hoc pōt̄ dici de christo. qui m̄n̄ humilitat̄ est. vt vere possit dici pietus et abieccus Esa. liij. Et vidimus eū et non erat ei asper⁹ et desiderauimus eū despectū et nouissimū virorū tc. vere igit̄ dicit se pietū. sed vbi in profundū maris et flumis Nam passio christi cōparatur mari ppter penalitatis amaritudo fluminī ppter charitatis dulcedinem. Dulcissimū enīz cor Iesu xp̄i tanta circa nos afficiebat. teneritudine amoīto. vt nō videreb̄t ei graue p nobis sustinere extrellum et acer bissimum genū mortis. Et hoc profundū perscrutatur magis in tertio Nam meritū xp̄i in duob⁹ p̄sistit sc̄z in passione p quā nos redemit. et in actione per quā nos informauit. que cōsistit i operis v̄tutum donorū. et pcepto de q̄bus duob⁹ ē tertii liber. Nā i prima pte agitur de incarnatione et passione i qua p̄sistit nr̄a redēptio. In sc̄da que scipit di. xliij. Lū vero supra habitu sit tc. agit de v̄tū tibū. donis et pceptis. in quib⁹ p̄sistit nr̄a informatio. ¶ Profundū sacramētalis dispēsationis ē efficacia pfecti medicamēti Lata enīz est efficacia medicinae sacramētalis. q̄ humana mēte excedit. vt vere profūduz possit dici. De b̄ Esa. li. posuisti profundū maris vīz tuā. vt trāfīrēt liberati. profundū istud i quo egip̄t̄ demergūtur. et fūs liberatū. et assūt et saluatūr. est efficacia sacramētorū in q̄bus destruntur opa tenebrāz. et cōseruit arma lucis et dona gratiarum p̄ que do transfertur de pētē te nebrāz in regnū filii charitatis dei. Idec efficacia sacramētalis profundū maris inq̄tū primo liberata culpa et introducit i amaritudinē penitētē fluminis inq̄tū liberat a miseria et introducit in dulcedinem gr̄e. Qd optime prefiguratū fuit in filiis isrl. q̄ bus exēntibus et egip̄to divisa est aqua. et transierunt per mediū fūci maris. Sicut dicit exodi. viij. Et introcuntib⁹ in terram promissionis parentētē alieū trāfīt̄ israel iordanē istū fīcētē dño deo nō aquas cl̄. et c. Sile dicit Iosue. iiiij. Hoc p̄fūdū pscrutatur magis in. iij. lib. Nā efficacia pfecti medicamēti in duobus cōsistit. s. in sanatione a varietate infirmitatum dep̄mentiū. et in liberatione ab vniueritate miseriariū aggrauantiū et de his duobus est totus quartus liber. Nam in prima parte agit de multiplici sanatione quam efficiunt. vii. sacramēta. In secunda que icipit di. xliij. postremo de cōditione resurrectiōis et agit de pfecta sanitate ad quā pdūcūt̄. sicut de glia resurgētū qui veraciter et fideliter sacramēta ecclesie pceptit̄. et per operis p̄fūt̄ de pena maloz qui sacra ecclesie cōtempserit. ¶ Et pscrutatione autē quattuor profundorū in quattuor libris elicitor finis. s. revelatio quattuor absconditorū. ¶ Primum est magnitudo diuīne substātie. De qua Esa. xlvi. Uere tu es deus absconditus dē israel salvator. Uere magnitudo diuīne substātie abscondita. s. in illud Job. xxv. Iuz vir parū stīlā sermonis eius audiēmus. Magnitudinē conitruīt̄ ei⁹ quis poterit intuerit̄ certe nullus potest intueri nisi ille cui quo sapiētia dei inhabitat. pro b̄ petebat ille sapiētia amator Sap. ix. Ut h̄ illā de celis sc̄is tuis et a sede magnitudinis tuc. Hoc absconditū magister reples tus sapiētia de supernis. per prīmū libri pscrutationē prodūxit in lucem. Nam vīs et intellectis nobilissimis emanationibus et nobilissimis proprietatibus. innoscet nobis viatorib⁹. sc̄dū q̄ possibile est diuīne substātie magnitudo. Secundū absconditū est oīdo diuīne sapiētiae. De quo Job. xxvij. Ubi inueniatur sapiētia. et quis est locus intelligentiae. abscondita est ab oculis om̄iū viuētū. volucres quoq; celi latet. Uere abscondita. Qua sicut dicitur ibidē. Sapiētia trāfib⁹ de occultis. ita q̄ si cognosci optatur in dīgēt̄ pscrutationē profunditatis nō in se. sed i operibus in quibus ip̄a relucet. Qui dī Ecclesi. i. q̄ vī⁹ est altissim⁹ creator. q̄ cōfudit illā sup̄ oīa opa sua. Hoc ḡ absconditū manifesterat magis i pscrutationē sc̄di. Nā vīso ordīe bonorū et maloz patet nobis qmō ab eterno sapiētia dei ordinata ē. et ex antiq; anteq; terra fieret. ¶ Tertiū absconditū est fortitudo diuīne potentie.

De qua Abac. iii. Cornua i manib⁹ ei⁹. ibi abscondita ē fortitudo eius. legis de xpo pēdētē i cruce vbi latuit fortitudo virtutis sub palio infirmitatis. Et h⁹ est sacramētū absconditū a seculis. De q. Epbe. iiij. Quid omni⁹ sanctoz minimo data est ḡa bcc in genib⁹ tuis cuāglizare inuestigatōe diuitias xp̄i. et illuminare oēs q̄ sit disp̄elatio sacramēti absconditū a seculis i dco. Hoc ē sacra mētū absconditū. sacru⁹ secretū q̄ deus fortis vt bōst̄ vincet. et dūt⁹ est armis nostre ifurmitatis. quod est inauditū assecutis. In perserutatiōe tamē tertij libri vbi ostendit⁹ q̄ ch̄istus in sua infirmitate vicit cotraria potestatē. manifestat̄ fortitudo diuine potētē. Si ei vicit per ifurmitatē. qđ fociſſet li pugnasset p̄ ȳtu⁹. Et si infirmitas dei fortius est boſbus. bracbiū dei q̄s poterit⁹ firmare. Uere igit̄ p̄t̄ incenarrabilis eius fortitudo cuius est tā formis ifurmitas. ¶ Quartum absconditū est dulcedo diuine misericordie. De quo p̄s. Quā magna multitudo dulcedis tue dñe. quā abscondisti timētibus te. Uere abscondita et reseruata timētibus dulcedo mis̄e. Quia sicut dñ in p̄s. Misericordia dñis ab eterno et vsq; in eternū super timētēs cū. et in cis q̄ sperat̄ sup̄mia ei⁹. Hec dulcedo manifestatur i perserutatiōe quarti libri. Nā viso qualiter deus dimittit petā i p̄senti. et qualia nostris vulneribus adbsbet medicamina. et qualia in futuro dat p̄mia nobis dulcedo diuine mis̄e aperit⁹. ¶ Vixi igit̄ absconditor⁹ p̄p̄latio est finis libri generalis ad quē perduci et perducere volēs magis sententiā p̄scrutar⁹ est profunda fluuior preua ḡa sp̄ir⁹ tuſſanci. Ille enī est p̄cipiūs p̄scrutor⁹ secretor⁹ et profundo rum. fin q̄ dñ. i. Lbor. ii. Sp̄us oia p̄scrutar⁹. etiā profunda deſ. Huius sp̄us agitat⁹ charitate. et luce et claritate illeſtrat⁹. com posuit magis hoc opus et scrutatus profunda fluuior. hoc etiam spiritu adiuuante factus est reuelator⁹ absconditorum. H̄e enī est de quo scribitur Daniels. ii. Ipse reuelat profunda et abscondita. et nouit in tenebris cōſtituta. Et hec fuit itētio et finis magistri fin q̄ ipse dicit in prologo. lucernā veritatis in candelabro exaltare volētes. I ſudore ac labore multo hoc volumē deo preſtaſt̄ cōpeginus ex testimonij veritatē internum fundat⁹. Et pauloante dicerat. q̄ propofitum suum est theologicarū in quſionū abdita pādere. Pater q̄ in verbo propofito p̄ſentis libri cauſa materialis. formalis. efficiens et finalis.

AD intelligētiā eorū q̄ primo tacta sunt quattus
or possunt queri iuxta quattuor predicas. Primo
que sit buiū libri materia vel subiectum.

Questio. I.

Qd̄ sit subiectū vides
est i scientia de quo t de cuius ppteritibus ē sci-
entia tota. S; deo t de cius opib; vtputa creatiōe t repa-
tiōe ē totū iste liber. ergo t. C; tē vñ q̄ subiectū istū libri snt
res t signa. Illud enī ē subiectū i scia s; cuius diuisionē diuidit
illa scia ab alijs. qz scientie secatur vt red. hoc est qz diuidit
s; diuisionē subiectorū. s; h̄ res t signū. sicut manifestū ē ḡ t.
Item videā q̄ credibile sit subiectū buiū libri. Illud enim est
subiectū in libro. circa quod versat̄ autozis intentio t tractat̄.
Sed credibile est buiūmodi. Unū magister dicit in plogo q̄ pro
positū suū est fidē nr̄az clipeis dawidice turris munire hoc ē ad
pbandū fidē rōnes adducere in q̄ fidē fm̄ babitus. s; fm̄ cre-
ditū ḡ t. C; cōtra Subiectū in scia dz cōplecti oē qd̄ deter-
minat̄ illa. sed hoc i libro nō tm̄ determinat̄ dc deo s; enī de
creaturis ḡ deus nō est subiectū buiū totū libri generalis. s; fos-
tū primi libri. C; aliter ostendit illud idē sic. Licet tres caus
se coincidant in vnā. tamē materia non coincidit simul cum fine
Quis materia dicit quid incōpletū. finis autē dicit totius opes
ris cōplētū. Sed deo est finis totius silt̄ operis. qz finis
totius theologie. ergo non est subiectū vel materia. Item q̄
rest signa nō sint subiectū. videtur. Qis. enī scia est de rebus et
signis. ḡ si res et signa sunt subiectū buiū libri. liber iste ē ḡna-
lis ad omnes. Quod si specialis sciētia t doctrina traditur in libro
hoc. patet q̄ res t signa nō habent assignari in eo pro subie-
cto. Item constat q̄ alia est sciētia de rebus et alia de signis
vt patet differt enim sermocinalis sciētia a naturali. ergo aut
sciētia tradita i hoc lib. nō ē vnius generis aut non est simul
de rebus t de signis. Sed est vnius generis ḡ t. Item q̄ cre-
dibile non sit subiectum viderit. Quia sciētia et veritas snt di-
uersi babitus. ergo habent diuersa obiecta. ergo cum credibile
inq̄tū buiūmodi sit obiectū veritatis nō erit obiectus sciētiae
inq̄tū buiūmodi. ḡ t. Item sicut consideratio buiū libri

Prologus

versat circa fidem, ita circa spem et charitatem. sed si sperandum vel diligendum, siue sperabile vel diligibile non est subiectum busus libri, pari ratione nec credibile est subiectum in eo.

Ri. dicendum quod subiectum in aliqua scientia vel doctrina tripliciter potest accipi. Unomodo dicitur subiectum in scientia ad quod oia reducuntur sicut ad principium radicale. Secundum modo ad quod omnia reducuntur sicut ad totum integrale. Tertio modo ad quod oia reducuntur sicut ad totum universale. Exemplum huius manifeste patet in grammatica. Nam subiectus prior modo ad quod oia reducuntur sicut ad primum elementale vel radicale est littera quam ideo vocat persianus elementus, quod est minimum in qua stat resolutio grammatici. Subiectum ad quod oia reducuntur sicut ad totum integrale est oīo cōgrua et perfecta. Subiectus vero ad quod oia reducuntur sicut ad totum universale est vox litterata: articulata, ordinabilis ad significandum aliquid in se vel in alio. Per hunc modum est distinguere in quadruplicite. Nam subiectum in geometria ad quod oia resolutum ut ad principium est pūctus. Subiectum ad quod oia reducuntur ut ad totum integrum est corpus quod continet in se esse genus divisionis. Subiectum ad quod oia reducuntur ut ad totum universale est qualitas continua immobilitas. Per hunc modum et hoc libro est assignare subiectum secundum triplicem differentiam. Nam subiectus ad quod oia reducuntur videtur ad principium est ipse deus. Subiectum ergo ad quod oia reducuntur quod determinatur in libro et ad totum integrum est christus putus cōprobatur diuinaz natura et humana, siue creatura et increata. De quibus sunt duo primi libri, et caput et membra de quibus sunt duo sequentes. Et accipio hic large totum integrum quod multa cōplicetur non solum per compositionem, sed etiam per unionem et per ordines. Subiectum quod ad quod oia reducuntur sicut ad totum universale, possumus noscere dupla solutione siue sub distinctione, et sic est res vel signum. Et vocabili signum sacramentum. Possumus et unico vocabulo noscere et sic est credibile per hoc credibile translatum in ratione intelligibilis et per additionem rationis, et hoc modo per loquendo credibile est subiectus in libro. Concedende ergo sunt rationes probantes et deinde esse subiectum, et res et signa, et credibile, diversimode sicut dictum est.

Quod ergo obiectum in contrarium quod de deo non agit per totum in libro. Dicendum quod quoniam non agat de deo quantum ad substantiam trinitatis, agit tamen quantum ad substancialiter vel quantum ad opera eius, et ideo non est subiectum ut totum sed ut primum. Quod obiectum quod materia non coincidit in unum cum fine. Dicendum quod materia tripliciter diciatur, scilicet materia et quia, et materia in qua, et materia circa quae, et huius ultima materia magister obiectum quod materia. Unde ergo dicitur quod materia non coincidit cum fine, verum est de materia ex qua quod proprium est materia; sed non de materia circa quae quod proprium est obiectum. Nam idem potest esse obiectum habitus et finis, et taliter modo accipitur materia in scientia proposito virtutis cognoscendis. Quod obiectum rebus et signis, quod sunt subiecta omni scientiarum. Dicendum quod res et signa possunt accipi in sua generalitate et sic non pertinet ad scientiam specialem, nec ad librum, nec ad eandem scientiam. Possunt itaque accipi secundum quod induunt rationem credibilitatis et sic quemadmodum una est virtus et unus est habitus de oibus creditibilibus, siue sint res, siue sint signa, ut fides, sic una est scientia specialis de omnibus inquit, induit hanc rationem, et credibilis siue sunt res siue signa. Alter potest dici, quod dupliciter est loqui de rebus et signis, aut absolute, aut in relatione ad frumentationem siue ad illud quo frumentum est. Primum quidem modo spectat ad speciales scientias et diuersas. Secundum modo ad unam scientiam, et sic una est doctrina. Unde quemadmodum de oibus entibus inquit, reducitur ad unum principium ens, est una scientia, aut unus liber, sic de oibus rebus et signis inquit ordinatur ad unum quod est alpba et omnia scia. Quod obiectum, quod credibile est obiectum veritatis est dicendum quod aliosmodum est credibile obiectum veritatis, aliosmodum scientie. Credibile enim secundum quod habet in se rationem primae veritatis, cui fides assentit propter se et super oiam, pertinet ad habendum fidem. Secundum vero quod super rationem veritatis addit rationem autoritatis, pertinet ad doctrinam sacre scripture. De qua dicit Augustinus super Beati ad litteram, et maior est eius autoritas, quod bumanus ingenii spicacitas. Sed secundum quod supra rationem veritatis et autoritatis addit rationem probabilitatis, pertinet ad consideracionem presentis libri, in quo ponuntur rationes probantes fidem nostram, et sic parat quoniam differenter est fides de credibili, et libri de canone sacre scripture, et prelens scripture, et ideo non valet illa obiectio de sperabilis vel diligibili, quoniam iste liber non

est sic ad defensionem speciei et charitatis, sicut fidei, unde non est simile.

Questio. iij. De causa formalis siue modo agendi bius libri. Et dictum est quod est percutato rius et inquisitius secretorum. Sed contra Esaiam, pl. Deus dat secretorum scrutatores quoniam non sunt. Itē puer. xxxv. Scrutator maiestatis opprimet a gloria. Item Ecclesi. iij. Altiora te ne que fieris, et fortiora te ne scrutatus fueris. Ergo si ea que magis percuta sunt secreta, sunt magna sunt alta et fortia, male magis procedit. Itē ratione ostendit sic. Modus procedendi in parte scientie debet esse uniformis modo totalis scientie, sed modus procedendi in sacra scriptura est tipicus et permodum narrationis non inquisitionis, cum ergo iste liber pertineat ad sacra scripturam non debet procedere inquiriendo. Item modus agendi debet esse concordans materie de qua est. Unde in primo ethicorum dicitur. Sermones inquirendi sunt secundum materiam. Sed materia huius doctrine est credibile, et credibile est supra rationem, ergo modus procedendi per rationes non convenit huic doctrine.

Item modus agendi debet esse concordans fini ad quod ordinatur scientia. Sed hec scia ut dicit magister in littera ordinatur ad fidei promotionem, sed rationes fidem non promouet sed evanescit. Unde Gregorius. Fides non habet meritum, cui humana ratione prebet experimentum, ergo talis modus contrariatur fini, ergo non est concordans. Unde et Hieronymus. Tollit inquit argumenta cum de fide agitur. Pastoribus et pescatoribus creditur non dyales tis. Vanus ergo et inutilis videtur hic modus.

Item contra I. Petri. iii. parationem poscenti reddere ratione de ea que in nobis est fide et spe. Cum ergo multi sint qui fidem nostram impugnant, utique ratione de ea poscent utile et cōgrua vesti detur per rationes cam astruere, et modo iustificatio et ratiocinatio procedere, ergo tecum. Item Richardus de sancto Vito. in li. de trinitate. Credo sine dubio ad quilibet explanationem necessaria esse non modo probabilitas, sed etiam necessaria argumenta non deesse, licet contingat nostra industria latere. Ergo cum fides nostra credit necessaria, et illa habeant rationes latentes et talia indigent percutatione, ut excludatur prout quod modus percutatorius marcie concordans huic scientie. Item non est peioris conditionis veritas fidei nostra quam aliae veritates, sed in alijs veritatibus ita est quod ois que potest per rationem impugnari, potest et debet per rationem defendi, ergo pari ratione et veritas fidei nostre.

Item non est modo fides nostra peioris conditionis quam in principio, sed in principio quando impugnabatur per falsa miracula magorum defendebatur per vera sanctorum, ergo cum modo impugnatur per falsa argumenta hereticorum, debet defendi per vera argumenta doctorum. Item. dicendum quod modus percutatorius concordans huic doctrine siue libro. Cum enim finis importat necessitatem his que sunt ad finem, Quia sicut dicit philosophus, Versa est dentata, quia est ad serrandum, sic iste liber, quia est ad motionem fidei habet modum inquisitorium. Modus enim ratiocinatus siue inquisitorius valet ad fidei promotionem, et hoc tripliciter secundum tria genera hominum. Quidam enim sunt fidei aduersarii, Quidam sunt in fide infirmi, Quidam vero perfecti. Modus inquisitorius valet primo ad profundendum aduersarios. Unde Augustinus de trinitate. Aduersarii garrulos ratiocinatores elationes magis quam capaciores, rationibus catholicis et similitudinibus cōgruis ad defensionem et assertionem fidei, est utrumque. Secundo valet ad souendum infirmos. Sicut enim deus caritatem infirmorum fidei fuit per beneficia temporalia sic fidem infirmorum fuit per argumenta probabilitas. Si enim infirmi videbant rationes ad fidem probabilitatem deficere, et ad oppositum abundare nullus persistet. Tertio valet ad delectandum perfectos. Oportet enim modo alia delectare in intelligendo quod perfecta fide credit. Unde Bernardus, Nihil libertius intelligimus quam in fide credimus.

Quod ergo obiectum in contrarium, dicendum quod omnes ille autoritates intelliguntur de percutatione curiosa non de percutatione studiosa. Nam dominus dicit in deo. Joba. v. Scrutamus scripturas tecum. Quod obiectum quod ille modus non contumeliam petit sacre scripture. Dicendum ad hunc quod liber iste ad sacra scripturam reducitur per modum cuiusdam subalternationis, non per modum principalis. Similiter et libri doctorum qui sunt ad fidem defensionem, quod prout sic. Quia non quislibet determinatio trahens in partem, facit subalternationem scientie, sed determinatio quod dammodo distractens. Nam scientia de linea recta non dicitur subalternari geometrica, sed scientia de linea visuali, quoniam hinc dicitur. a. iiiij.

Prologus

terminatio quodammodo trahit ad alia principia. Qm ergo sacra scriptura est de credibili vt credibile. hec st de credibili vt facto intelligibili. t b determinatio distractabit. Nam qd creditus debetur autoritati. t quod intelligimus rōni. Hinc est q sicut aliis modis certitudinis est in scientia superiori. t inferiori. ita aliis modis certitudinis est in sacra scriptura: t aliis in b libro. t iō aliis modis procedendi. Et sicut scia subalternata vbi deficit redit ad certitudinem scie subalternantis q maior ē. Sic etiam cū magis deficit certitudo rōnis. recurrat ad autoritates sacre scripture q exceedit oēs certitudinem rōnis.

Quod tu obiectis q modis dō cōvenit materie. Dicēdū q cōvenit. Et qd obiectur q credibile est super rōnem vce. t b sup rōnē qdum ad scientia acq̄sita. s nō supra rationē eleuat p fidei t p donū scie t intellectus. Fides enī eleuat ad assentiendū scie t intellectus eleuant ad ea q credita sunt intelligendum.

Quod obiectur q non cōvenit fini quia euacatur meritum. dicendum q assentitur propter se rationē. tunc auferunt loc⁹ fidei. quia in anima hominis dominatur violentia rationis. Sed quando fides non assentitur propter rationē. sed propter amorem ei cui assentitur. desiderat babere rationes. tuc nō cua cuat ratio humana meritū. sed auger solatiū. t pāmo mō intel ligit Grego. similiter t Hicrō. q non sunt inducenda argumēta dyalectica. qui bus homo principaliter innitatur. qz innitē dum est autoritati pācialius q rationi.

Questio. iiiij. De causa finali. Et cum dictum sit q liber iste est ad reuelandum abscondita. qritur vtrū op⁹ hoc sit p̄eplatiōis ḡfa. vel vt boni siam⁹. Et q sit vt boni siamus vide sic. Omnis doctria q est de bis sine quoz cognitione nō contingit recte vivere est vt boni siamus. sed iste liber est ad cognitionē nō fidei. sine qua ipsoſible est placere deo. nec recte vivere vt d̄ Heb. xj. ḡ iste liber est vt boni siamus. **I**nēoſis doctrina que cōvenit cū virtute in obiecto. est vt boni siamus. hec p̄ se manifesta est. sed hec doctrina cōvenit cū fide in obiecto. q est de credibili de quo etiam est fides sive in quo. ergo tc.

Item doctrina p̄icularis cōvenit cū totali in fine s finis totalis scripture sacre non est tm̄ vt siamus boni. sed etiam vt siamus beati. et beatitudo est optimū. igitur finis istius scie est vt boni siamus. **C**ontra magis dicit i littera q finis sive intērio sua est theologicarū inq̄sitionis abdita pandere s b p̄tinet ad eum cuius finis est speculatio. ergo tc.

Item scia que est vt boni siamus. pertinet ad mores. s cū theologia sive de fide nō de moribus. liber aut̄ iste de bis q spectat ad mores. ḡ op⁹ b n̄ ē vt boni siam⁹. **I**nēoſis scia que ē vt boni siam⁹ est practica. sed ois talis est de bis que sunt ab opere nostro. sed hec nō est de bis que sunt ab opere nro. sed a deo. ergo est cōtemplationis gratia non vt boni siamus.

Rii. ad intelligentiā predictorum notandū est q perfecti būlīs est intellectus nōster a scia. Hunc aut̄ contingit confidere tripliciter scis in se vel p̄t extendit ad affectū. vel p̄t extendit ad opus. Extendit aut̄ intellectus per modum di canticis t regulantis sīm būc triplicem statū. t q errare potest habet triplicē babitu. directiū. Nam si consideremus scelēctum in se. sic est proprie speculatiū. t pficitur ab babitu q est contemplationis gratia. que dicitur speculatiū scientia. Si aut̄ consideremus ipsi vt natū extēdi ad opus. sic perficit ab babitu vt boni siamus. t hec est scientia practica sive mores. Si autem medio mō consideretur. vt natus extēdi ad affectū. sic perficitur ab babitu medio inter pure speculatiū t practicum. qui cōp̄leccit vtrū. t hic babit⁹ dicitur sapientia. q simul dicit cognitionē t affectū. Sapientia enī doctrine ē sūm nomē eius. Ecclesi. vij. Unde hic ē cōtemplationis gratia. t vt boni siamus. principaliter tamē vt boni siam⁹. talis est cognitio tradita in hoc libro. Nam cognitio hec iuuat fides. t fides sic est in intellectu. qdū est de sui ratione. nata sit mouere affectū t hoc parer. Nam hec cognitio xps pro nobis mortu⁹ ē t cōfimata. nisi sit bō peccator dur⁹. monet ad amore d̄eūtōne nō sic ista. circulus vincit diametrū tc. **D**icēdū est ergo q scientia p̄sentis libri est vt boni siamus.

Quod obiectur. q est ad pandendum abscondita. dicendū q ibi non est status. quia illa reuelatio ordinat ad affectum.

Quod obiectur q non est de moribus. nec de bis que sunt

ab opere nostro. iam patet responsio ad illud. qz ipse loquitur de illa sciēcia que proprie ē vt boni siamus vt de practica.

Questio. iiiij. + se magis petrus lombard⁹ parisiensis episcopus. Sed q non debeat dici aut̄ buius libri videtur Ille solus dicēdus est autor libri qui est doctor sive actor doctriue. Sed sicut dicit Augu. in libro de magis. sol⁹ xps est doctor. Mat. xxiiij. ergo solus debet dici buius libri autor.

Item sicut dicit philosophus in etibicis. Non quicq̄ facit grammaticalia vel musicalia debet dici grāmaticus vel musicus. utpote si faciat casu vel fortuna vel alio supponēte sive dicēte. Sed magis hoc opus cōpositum ex aliena doctrina. sicut ipse dicit in littera q in hoc opere matocum exēpla doctrināq̄ reperies ergo non debet dici autor. Si tu dicas q nō tm̄ hic est doctrina sc̄torū sed etiā sua. cuius ratione debet dici autor. Lōtra. a maiori et digniori debet fieri denotatio. Sed magis dicit q si paulisper vox sua insinuerit. t tunc a paternis lūmitibus no dicitur. ergo non debet iste liber dici esse magistri.

Contra constat q deus hoc opus non scriptit dīgito suo. ḡ babuit alīus doctor. Sed non est dare alīum nisi magis ḡtc.

Item autoritas magistri in hac pte recipitur. ideo cu ipse dicat in littera. i multo labore t sudore hoc volumē deo p̄stā. te cōpegin⁹. ḡ videtur q ipse fuit autor p̄sentis libri.

Respon. ad intelligentiā dicitur. notandū q quadruplex est modus faciendi libri. Aliquis enī scribit aliena materia nibil addendo vel mutando. t iste mere of scriptor. Aliquis scribit aliena addendo sed non de suo. t iste cōp̄ilatoꝝ dī. Aliquis scribit t aliena t sua. sed aliena tanq̄ pācialia. sua tanq̄ ā nera ad evidētiā. t iste dicitur cōmētator. Aliquis scribit et sua et aliena. sed sua tanq̄ pācialia. aliena tanq̄ annexa ad confirmationē. t talis debet dici autor. Talis fuit magis. qm sentētias suas ponit. t patru sentētis p̄firmavit. Unde vere debet dici autor buius libri. **Q**uod ergo obiectur q solus xps est doctor. aut̄. Dicēdū q sicut dicit Augu. i lib. de doctriina xp̄iana. Docere est duplicitē sicut dī dupl̄ alīos face re t videre. Alter enī facit videre q visum restituit; alter qui visibile dīgito ostendit. Prīmuſ facit deus. sc̄m homo. Similit aliter docet sc̄tiā quā habet in alīo verbo vel scripto offert vel ostendit aliter qui habitu sc̄tiē sp̄mit. Vter qstāmē dicit doctor t autor. sed deus p̄cipalius. sicut i proposito.

Quod obiectur q fecit librum alio supponente: dicēdū q nō ideo dī facere alīos supponēte alio. qz ab alto dīdicit tūc enī pauci essent doctores vel grāmatici. sed si omnino sc̄tiā eius dependeat ab alto. ita q nō habet babitu intra. sicut illi quis faciūt bonū latīnū. qz alī ei dixerūt. sed ip̄i ignorāt artēz hoc mō nō fecit magis libru istum. Nam scia quā acq̄sierat lōgo pte vel labore hoc opus cōpositum t per doctrinas patru suas sentētias p̄firmavit. t q sunt ibi multa dicta alioꝝ hoc non tollit magistro autoritatem. sed portius eius autoritatem t humilitatem cōmendat tc.

C Beati bonaūture ad p̄bemū sentētiaz aptata iterptatio

Rationes mouētes magistrū ad aggrediendū opus ex app̄obatione t amore bo ni scilicet catholice veritatis.

Apiētes aliqd de penuria ac tenuitate nra cum paupcula in gazophilatium

G Upiētes aliqd de penuria tc. Totali libro pmittit magis p logum in q tangit causas suscep̄t operis. Dū uiditur aut̄ in duas partes in p̄ia pte ponit rōnes q mouērūt ip̄m ad aggrediendū p̄fēns ne gociū sive opus. In p̄ia cūdā rōnes q debet mouere discipulos ad bent gne audiendū. circa finē in q maior tc. vbi incipit alloquī auditoꝝ. Prīma pars diuidit in duas quia duplex ratio possit mouere aliquē ad opus faciendū scilicet amor boni. t odio mali. Primo ergo ponit rationes sumptas ex parte amoris boni scilicet catolice veritatis. Secōdo ex parte odio mali scilicet beretice prauitatis. ibi. Quāuis nō ambigam⁹ tc. P̄ia p̄bz quattuor particulas. In p̄ia tangit causam excitantē t b est desideriū mercedis t sp̄s auxiliū sub exēplo vidue t parabolas samaritanī. In scia ponit causam retrabesitē q duplex ē sc̄ laboris

Prologus.

laboris imēitas. et p̄pā l̄fīmitas. ibi. Delectat nos tc. In ter
tia ponit cas̄ p̄pellētē. Et bcc ē zelus ipsius accēdens. ibi. Quā
vicit zel. In q̄ta ponit causaz cōpellētē t̄ p̄ualētē. ibi. Nō
valētē tc. Et bcc est petitio fratrū studioroz q̄bus nō potest
q̄s ure refūtere. s; qdāmō necessario oportet collū subiçere

Dubia litteralia.

COpus ultra vires no-
stras agere p̄sumptim? tc. a domini mittere ardua sca-
nstras agere p̄sumptimus consu-
mationis fiduciam. labo-
ris mercedē in samaritano

17 de diuino adiutorio. et pre-
sumptio superbie que ē de

Rō res proprio ingemo. prima nō
trabens eff peccati: sed est v̄tus
laboris indicium. secunda vero est
imēitas peccatum. s; de p̄ia loquit
et ppria magister. Uel aliter. Est p̄
infirmi sumptio fm veritatē. et est
precūptio fm ppriam esti-
tas. Rō cō-
motione. Prima est repre-
pellens beneficilis q̄ supbie. scđa
laudabilis q̄ dūilitatis.

m̄ del. Nec est culpabilis qui i ob-
bus operibus suis se repu-
tat idignū t̄ q̄si p̄sumptuosū

b C poolatus duobus des-
nariis superoganitc. Hic

q̄ritur q̄ sit ista superoga-
tio. Si tu dicas q̄ sit mas-
p̄plicē t̄ sanctoz superad-

ditio ad sacrā scripturam.

Lōtra Dami. q̄ tradita sūt
nobis per legē et ppbetas

veneremur nibil ultra inq̄
rēces. Itē Apoca. vlti. Si

q̄s apposuerit ad bcc. ap-
ponat ei dñis plagaz. Rn.

dicendū q̄ est additio dis-
trabens. et est additio cō-
plēs. Addēs primo modo

non superogat. sed maḡ

diminuit t̄ subvertit. et ta-
les sunt bereticī quib⁹ daf-

maledictio. Addēs secundō modo supererogat. q̄ salvo sensu

scripturam ipsam dilucidat. per duos igitur denarios. duo ī

telligo testamento per samaritanum christum per semiuium

boniū gratiū expoliatiū. t̄ vulneratiū in naturaliū

et supererogatiū intelligo doctozem exponentem. Uel ali-
ter dicendum. q̄ est additio in qua additum est contrarium. et

est in qua additum est diuersum. et est in qua additum est cō-
sonum. Prima additio est erroris. Secunda presumptionis.

qua presumptio est dicere in sacra scriptura aliquod omnino

diuersum ab his que in ea expressa sunt. Tertia fidelis instru-
ctionis: q̄d qd implicitum est explicat.

CQuam vincit zelus domus dei. Hic queritur quis sit iste

zelus t̄quare magis hoc zelo accendit contra animales et

carnales q̄ contra superbos t̄ alios peccatores. et cum zelus

sit amor priuatus non videtur q̄ deberet zelo accendi. p̄pter

ea cum malus sit peccatum superbia. videtur q̄ maḡ deberet

accendi contra superbos.

Respon. ad primum dicendum. q̄ zelus est amor noles ba-

bere confortium in amato zelus malus vitat oē confortium. s;

zel bonus vitat tñi malos. vñ veri zelatores dom⁹ dei nō pos-

sunt videre i ecclia vicia q̄ insurgit ī ipsam. Uli Jobā. q̄. dicit

glosa. Zel bonus ē quo aīmus abieco hūano timore accēdit

et coēdit ut q̄libet praua q̄ viderit corrigere satagat. et si neq̄

uerit toleret gemat. Ad scđz dicēdū q̄ maḡ spaliter i ecclia

zelabat fidē. t̄ iō maḡ accēdebat ī fidē corruptores. Dupli-

citer aut̄ corrūpit q̄s fidē. aut mor⁹ pueritate volūtas tasse

erionis t̄ bic dī carnaliū. Nā caro. dicit bic carnaliū affectio

fm illud Bala. v. Qdāmōta sunt opera carniū tc. Aliomodo

corrūpit quis motus perueritatem iudicij. t̄ bic dicitur alatissq̄

li fantasticus quia fantasie peruerunt iudiciū rationis.
CQuas bigas agitat in nobis christi charitas. Contra Ec
clesiastes. ix. Nemo scit an odio. an amore dignus sit.
Respon. dicendum q̄ charitas vñmodo dicit virtutē grā-
tuitam. Aliomodo dicit large amo:em multum appreciantem
amatum. Unde charitas

dicitur quasi amo:ebaris
Primo modo sumpta chas Rō bes-
titate verū est certitudina reticē p
liter q̄ nescit aliquis. p̄t uersit as
tamē aliquo experimento tis finē
ducedimus diuine mīc hoc erroris.

CRatiōes mouētes ex
detestatiōe t̄ odio mali. s. he
retice perueritatis. c
CQuāvis nō abigam? oēs
humani eloquij sermonez ca-
lūnie atq̄ contradictionē emu-
loruz semp fuisse obnoxium.
Quia dissentientibus volū-
tatum motibus dissentiens
quoḡ sit animoz sensus vt
cū omne dictū veri rōne per
fectum sit. tamen dum aliud
alijs aut̄ videtur aut̄ cōpla-
f̄ cet veritati vel nō intellecte
ḡ vel offendēti impietatis er-
ror̄ obnīt̄. ac volūtatis in-
uidia resultat. Quam deus
seculi hui? op̄af̄ in illis diffi-
cētēs filijs. q̄ nō rōni volūta-
tē subiçiūt̄. nec doctrine stu-
diū impendunt̄. sed his que
sommiarunt̄. sapientie verba
coaptare nituntur. non veri
sed placiti rationem sectan-
tes. Quos iniqua volūtatis
non ad intelligentiā verita-
tis. sed ad defensionē placen-
tium incitat. non desideran-
tes doceri veritatem. sed ab
ea ad fabulas conuertentes
auditum. Quoz p̄fessio-

monit ad presentis operis cōpilationē. ibi. Horum igitur deo-
dibilem. Et ratio hec est subuersio erroris.

CVeritati vel non intellecte. Dicitur q̄ dicat male. quia ves-
tas est lux intelligibilis. sicut lux corporalis sensibilis. Sed

oculus babens visum. non potest ignorare lucē sensibilem.

Si tu dicas q̄ nō est simile. queritur quare non est simile. et

quare magis deficit natura intellectui q̄ sensui. Respon. dicē

duz q̄ simile est si quis attendat. Triplex enim est causa qua-

re aliquis non videt visibile. Aut enim non videt quia nō vult
respicere. aut si vult impeditur propter defectum organi aut

propter absentiam lucis. hoc manifestū est. Similiter in sp̄i
ritualibus. intellectus frequenter aliqua nō intelligit. quia

nō vult considerare. Aliquando vero nō intelligit propter
impedimentum ex parte corporis. ut patet in freneticis et

stultis. Aliquando propter absentiam lucis. Licet enim lux
increata se non subtrahat quantū ad essentiā vel quantū ad

q̄lēcūs influētā. subtrahit tamen se bomini cum peccauit.
quātū ad influētā perfectam. Unde dicitur influētā

ei ignorantia. vñ sicut ocul⁹ in tenebris errat. sic bodie miser
humanus intellectus. cum autem plene restitutur in lucē

sicut oculus videre poterit omne visibile. sic intelligit oē intel-
ligibile. g C Veritati offendēti. impietatio error. Contra

Omnes homines natura scire desiderant sicut etiā cē beatitudo
Sed beatitudo neminem offendit. quia omnes eam desidera-

rant. ergo nec veritas offendit aliquem
Respon. Dicendum q̄ est loq̄ de veritate q̄tū ad primū effectū
q̄ est illūinare. t̄quātū ad istū nemo ipaz odit oēs enī natura
lit desiderat illūinari. Est iterū loq̄ q̄tū ad effectū cōsequen-

Prologus.

tem qui est arguere, et hunc habet in malo. Manifestatio enim mali redarguit faciente, et inde est quod mali odiunt veritatem. Quod si

cum dicitur Jobannis, iij. Qui male agit odit lucem.

but qui contentionis studetes propter veritatem sine federe bellat contra, q. Esdras, viii. ca. Magna est veritas et fortior omnibus. Omnis

terra veritatem invocat et omnes

14 tremunt eam. Respon. dicere dum est loquens de veritate sum pliciter vel de veritate propria sententia, et non ad hoc sive in speciali, propter hanc vero ratione, quod veritas est inexpressio suorum gaudiosum, et video pecuniae, et sic intelligitur illud Esdras medax. Est iterum loquens de veritate et contentio te sedeo modo, sic contingit tanta loqua cum rationes fantasticas sentio, obumbari, et per contentio nem impugnari. Unde Ambrus, super illud verbus contentione, Roma, i. dicit. Contentio est spugnatio veritatis cum confidentia clamoris.

i Ex testimonio veritatis internum fundatur. Et contra, i. Libor. xiiij. Scita de structuram et testimonia. Rursum, et testimonia veritatis sunt internum fundata. Sicut dicitur in psalmis. Initio cognovis de testimonio tuis tecum. Quod obiicit, conscientia destruet. Dicendum quod vero est quantum ad modum docendi et considerandi, sed non quantum ad cognitionem rationis cognoscendi.

propter hoc. Internum domine permanet verbum tuum tecum. In quo maiorum exempla. Hec est pars ultima, in qua ponit magister Romanus mo ueres discipulos ad audiendum. Et dividit haec pars in quatuor partes, hanc quatuor que mouent discipulos ad audiendum. Duo que sunt ex parte operis, videlicet autoritas et utilitas; duo vero ex parte docentis seu humilitatis et facilis. In prima preparant docilitatem scilicet in autoritate. In secunda in utilitate suscitat attentionem. In duabus autem sequentibus scilicet humilitate et facilitate, praet benivolentiam. In prima igitur parte ostendit opus suum esse autenticum. In secunda compendiosum, ibi. Non igitur debet hic laborare. In ter tia ostendit modum docendi esse humilem, in hoc quod vult corrigi ibi. In hoc autem tractatu tecum. In quarta ostendit esse facile ad iuuentum et memorandum, ibi. Ut autem quod quis facit occurrat.

i Liberum correctorem. Queritur quid vult dicere per hoc nomine liberum. Respon. dicendum quod liber corrector dicitur sicut homo liber qui sui tantum causa est ut dicit psalmus. Sic corrector liber dicitur qui tantum gratia correctionis, non inuidie vel subsanationis corrigit hunc desiderat magister exemplum Augustini, iij. de trinitate capitulo, i. Ubi dicit. Magis amabo inspicere a rectis quam timere mordere a peruersis, grataanter enim suscipit osculum columbinum pulcherrima et castissima charitas, dentem vero caninum evitat cautissima humilitas vel retundit solidissima verticas, magis optabo a quolibet reprobando, quod siue ab errante siue ab adulante laudari.

Expositus prologus.

Distinctio, s. De materia huius libri et librorum divisione. Eteris ac noue legis continentiam. In pte ista incipit tractatus libri qui dividit in quartuor libros triales, prima pars habet duas partes. In prima p

tevenat magister materia huius libri et per consequens dit opus divisionem suam, et hoc distinxit in canticis, que incipit ibi. Hoc dicitur itaque vera ac pia fide tecum. Item pars, in qua venat natura materiam tres partes. In prima parte venat materia per divisiones, et in pto ponit divisionem per quam distinguuntur tres libri a quarto scilicet per res et signa.

In secunda ponit divisionem. Ostensio per quam distinguuntur primi, dit mos liber a tribus aliis que est duus, et per frui et vti. ibi. Id ergo cendi est in rebus considerandis. In se bunt tertia determinat dubitati, id est quia unius quasdam et promissis vult corrigere ibi. Cum autem bonorum regni, qui fruuntur. Ita prima pars habet tres particululas. In Ostensio prima ponit divisionem et dit mos auctorita. August. Confirmat dicitur inuenientes, quot haec contradicentes. Et autem quod quod ritur faciliter occurrat titulos quibus singulorum librorum capita distinguuntur promissim.

Tres libros dividit a quanto per res et signa, et confirmat divisionem auctori. Augu.

Eteris ac noue legisco continentiam diligenter indagine etiam atque etiam consideratis nobis premia dei gratia innotuit sacre pagine tractatum circa res vel signa principie versari. ut enim egregius doctor Augustinus ait in libro de doctrina christiana. Omnis doctrina, vel rerum est vel signorum. Sed res etiam per signa discutitur.

res quibus fruendis et res quibus videntur. In secunda ad eundem maiorem assignat quasdam definitiones. Ibi frui est tecum. In tertia vero proponit et determinat quasdam dubitationes.

Ibi. Cum autem bonimes tecum. Frui autem est amore inberere. Hec est secunda ptilula illius partis, in qua ponit divisionem per quam distinguuntur primus liber ab aliis tribus que est de quibusdam notificationibz quatuor habet particululas. Primo enim ponit notificationes frui et vti.

Sed applicat eas ad propositum scilicet ad res quibus fruendus est et videntur, ibi. Res igitur fruendus. Tertio comparat ad alias assignationes, ibi. Notandum vero quid est Augusti. Quarto quod vis deretur sibi contradicere moueret et determinat quasdam dubitationes. ibi. Et attende quia videtur Augustinus dicere et ceterum.

Cum autem boies quod fruuntur videntur alijs rebus res aliique tecum. Hec tertia pars in qua mouet et tractat dubitationes quasdam, hanc tres partes secundum, tres dubitationes, prima est utrum homo dominus